

เชาวน์ปัญญาในการพิชิตอุปสรรค

ความหมาย

เชาวน์ปัญญาในการพิชิตอุปสรรค (Adversity Quotient) หมายถึงพฤติกรรมของบุคคลในการตอบสนองต่ออุปสรรคในชีวิตอย่างไม่ย่อท้อ และเป็นปัจจัยส่งเสริมการก้าวไปสู่ความสำเร็จ

ความเป็นมา

ความเจริญก้าวหน้าของสังคมมนุษย์ ได้แปรเปลี่ยนไปเรื่อยๆ ไม่หยุดยั้งจากสังคมเกษตรกรรมสู่สังคมอุตสาหกรรมจนถึงสังคมที่เต็มไปด้วยเทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสารในยุคคอมพิวเตอร์ และมีรูปแบบต่างๆ ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อสังคมมนุษย์ แต่ละสังคมต่างต้องการทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า มีความสามารถสูง มีความเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ เพื่อที่จะใช้ความสามารถเหล่านั้นมาพัฒนาองค์ความรู้ในรูปแบบต่างๆ

การวัดความสามารถ และความสำเร็จของมนุษย์นั้น แต่เดิมเชื่อกันว่าขึ้นอยู่กับระดับปัญญา หรือ Intelligence Quotient หรือ (IQ) เป็นสำคัญ บุคคลที่มีระดับปัญญาสูง มักจะประสบความสำเร็จในการเรียนสูง และเชื่อว่า ความรู้ความสามารถ ความเฉลียวฉลาดทางสติปัญญา จะนำพาชีวิตบุคคลไปสู่ความสำเร็จสูงสุด

ต่อมา นักวิชาการสังเกตและศึกษาค้นคว้าจนพบลักษณะของบุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิตสูงพบว่า การที่มนุษย์เราจะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใดนั้นมิได้ขึ้นอยู่กับเรื่องของปัญญาเพียงอย่างเดียว มีคนมากที่เฉลียวฉลาดมีสติปัญญาดี มีความรู้ดี แต่กลับไม่ประสบความสำเร็จในการทำงาน และการดำเนินชีวิต นักจิตวิทยาและนักการศึกษาจึงตั้งข้อสังเกตและศึกษาว่า องค์ประกอบที่สำคัญยิ่งอีก

เรื่อง หนึ่งคือ ปัญญาทางอารมณ์ (Emotional Quotient หรือ EQ) ซึ่งเป็นเรื่อง que ที่พัฒนาได้ด้วยการอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสม เรื่องของ เชาวน์ปัญญา และ เชาวน์ปัญญาทางอารมณ์ จึงเป็นที่ยอมรับกันว่า เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาความสามารถของมนุษย์ผู้ศักยภาพ ขณะเดียวกัน ยังมีนักจิตวิทยาอีกกลุ่มหนึ่งตั้งข้อสังเกตว่านอกจาก ปัญญา และอารมณ์แล้ว องค์ประกอบที่ส่งเสริมให้มนุษย์ก้าวไปสู่ความสำเร็จอีกประการหนึ่งคือ การมีความมานะพากเพียรในการเอาชนะปัญหา อุปสรรคต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตอย่างไม่ท้อถอย คือความสามารถในการพิชิตอุปสรรค (Adversity Quotient หรือ AQ) บุคคลที่มีเชาวน์ปัญญาในการพิชิตอุปสรรคสูงจะมองวิกฤตเป็นโอกาส ทำให้มีกำลังใจในการหาวิธีแก้ปัญหาหรือเอาชนะอุปสรรค เชาวน์ปัญญาในการพิชิตอุปสรรค จึงเป็นศาสตร์แห่งการยืนหยัดต่อสู้ของมนุษย์

ผู้นำในการศึกษาเรื่องเชาวน์ปัญญาในการพิชิตอุปสรรค คือ ดร.พอล จี สตอลทซ์ (Dr. Paul G. Stoltz) ผู้นำได้ทำการศึกษาค้นคว้าวิจัยเมื่อประมาณ 20 ปี ที่ผ่านมา จากการวิเคราะห์ลักษณะบุคคลที่ประสบความสำเร็จในวิชาชีพต่างๆ ปรากฏว่าผลของการทดสอบสติปัญญาจากแบบทดสอบสติปัญญามาตรฐานที่มีอยู่ทั่วไป ไม่พบว่าแบบทดสอบเหล่านั้นได้แสดงให้เห็นถึงสิ่งที่คนเหล่านั้นประสบความสำเร็จ แต่สิ่งซ่อนเร้นที่ทำให้คน ๆ นั้นประสบความสำเร็จ คือ ความสามารถในการพิชิตอุปสรรค

นอกจากนี้ สตอลทซ์ ยังพบว่า เชาวน์ปัญญาในการพิชิตอุปสรรค เป็นเรื่องที่ฝึกฝน และพัฒนาให้ดีขึ้นได้ จึงได้มีการศึกษาเพื่อพัฒนาเชาวน์ปัญญาในการพิชิตอุปสรรค ความคิดมีแพร่หลายในปัจจุบัน โดยเฉพาะในวงการธุรกิจ ดร.สตอลทซ์ ดำรงตำแหน่งประธานผู้บริหารระดับสูง (CEO) ของบริษัท

PEAK Learning, Inc. ซึ่งเป็นหน่วยงานให้คำปรึกษาหารือและทำการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ได้แต่งหนังสือชื่อ **เชาวน์ปัญญาในการพิชิตอุปสรรค : เปลี่ยนอุปสรรคให้เป็นโอกาส “Adversity Quotient : Turning Obstacle into Opportunities”** ในปี ค.ศ. 2000 และเป็นที่ยุติกันแพร่หลาย ทั้งนี้เพราะแนวคิดที่เชื่อว่านอกเหนือจากเชาวน์ปัญญา (IQ) และเชาวน์ปัญญาทางอารมณ์ (EQ) ซึ่งช่วยให้บุคคลพัฒนาบุคลิกภาพจนประสบความสำเร็จในชีวิต แม้ IQ และ EQ มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน แต่แนวคิดเรื่อง AQ ซึ่งเป็นเรื่องใหม่ในวงการที่ยอมรับกันมากขึ้น จนถึงกับมีการตั้งสถาบันเพื่อฝึกฝนเชาวน์ปัญญาในการพิชิตอุปสรรคให้แก่ผู้บริหารระดับสูง

ในประเทศไทยการศึกษาเกี่ยวกับปัญญาในการพิชิตอุปสรรค ยังมีไม่มาก แต่ก็มีผู้นำแบบสอวัตปัญญาในการพิชิตอุปสรรค มาใช้วัดความสามารถของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาเพื่อหาแนวทางพัฒนานักเรียน ทั้งนี้ นักเรียนจะได้มีความพากเพียรในการเผชิญอุปสรรค แม้สังคมไทยจะไม่ได้ให้ความสำคัญคือปัญญาในการพิชิตอุปสรรค แต่วัฒนธรรมไทยก็มีแนวคิดในอบรมการสั่งสอนบุตรหลานให้รู้จักฟันฝ่าอุปสรรคโดยไม่ท้อถอย เช่น สู้ยิบตา หนักเอา เบาสู้ ซึ่งมีคำพังเพยสอนให้ที่ว่า ความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จอยู่ที่นั่น

รูปแบบและหลักการของเชาวน์ปัญญาในการพิชิตอุปสรรค

ความสามารถของมนุษย์ที่จะจัดการอุปสรรคประการแรก คือ จะต้องมีความแน่วแน่ไม่วอกแวก มีเป้าหมายชัดเจน แม้จะต้องเผชิญอุปสรรคปัญหา ห้อมล้อมอย่างรุนแรง

รูปแบบการจัดการอุปสรรคนั้น หากพิจารณาในแง่การทำงานของสมองจะเห็นว่า มนุษย์มีใยประสาทที่มีเครือข่ายแน่นอนหา มีสารเคมีในสมองมากกว่า 50 ชนิด ที่ทำให้มนุษย์มีความสุข มีความทุกข์ มีความจำ

มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด สารเคมีเหล่านี้จะทำงานร่วมกัน เช่น เดียวกัน การตอบสนองต่ออารมณ์ต่างๆ ก็ขึ้นอยู่กับสารเคมีในสมองเช่นกันเป็นต้นว่า ในกรณีของคนซึมเศร้า สารเซโรโทนิน (Serotonin) ในสมองจะมีระดับลดลง หรือในขณะเรามีความสุขหรือขณะออกกำลังกาย สารเอ็นดอร์ฟิน (endorphin) และสารโดปามีน (dopamine) ก็จะออกมาในระดับสูงขึ้นเช่นกัน สารเคมีต่างๆ เหล่านี้ จะเป็นตัวช่วยในการทำงานของเซลล์สมองถือเป็นกระแสไฟฟ้าทั้งสองไปที่เครือข่ายเส้นใยประสาท เกิดปฏิกิริยาการตอบสนอง แนวคิดต่างๆ แม้กระทั่งเรื่องเชาวน์ปัญญาในการพิชิตอุปสรรค ก็มาจากการทำงานของสารเคมีในสมอง โดยมาจากการทำงานของกระแสไฟฟ้า และใยประสาทเหล่านี้เช่นเดียวกัน

หลักการของเชาวน์ปัญญาในการพิชิตอุปสรรค

สตอลท์ซ์ (Stoltz) ผู้บริหารระดับสูงของบริษัท PEAK Learning ได้อธิบายถึงหลักการของเชาวน์ปัญญาในการพิชิตอุปสรรค หรือ มิติด้านต่างๆ ของการทำให้คนมีความมุ่งมั่นในการพิชิตอุปสรรค ไว้ดังนี้

หลักการสำคัญของเชาวน์ปัญญาในการพิชิตอุปสรรค มีอยู่ 4 ประการ โดยเรียกย่อว่า “CORE” ดังนี้

หลักการที่ 1 C คือ Control การควบคุม ซึ่งหมายความว่า เราสามารถควบคุมสถานการณ์ได้ เช่น ถ้ามีปัญหา ก็จะพยายามควบคุม สถานการณ์และเข้าไปแก้ไขสถานการณ์ ผู้ที่มีปัญญาในการพิชิต อุปสรรคสูง จะสามารถควบคุมสถานการณ์ได้ ทั้งมีความมุ่งมั่น และยืนหยัดในการพิชิตอุปสรรค การควบคุมสถานการณ์ มี 2 รูปแบบ คือ

แบบที่ 1 เป็นการควบคุมสถานการณ์หลังจากที่ได้ตั้งสติแล้วเช่นเมื่อเกิดปัญหาขึ้นแล้วมีการโต้ตอบพุดจาที่ทำให้เสียใจภายหลังเพราะการโต้เถียงใช้เสียงดัง ใช้อารมณ์ แต่หลังจากนั้นตั้งสติได้แล้วทำให้รู้สึกเสียใจ และกลับไปขอโทษ ซึ่งพบได้โดยทั่วไป

แบบที่ 2 เป็นการควบคุมสถานการณ์ในทันทีที่พบเหตุการณ์ หรือสถานการณ์ที่เป็นปัญหา ทำให้รู้สึกโกรธผิดหวังแต่ก็สามารถควบคุมปฏิกิริยาโต้ตอบได้ทันที เช่น กล่าวขอบคุณที่มีผู้ให้ข้อคิดเพื่อนำไปปรับปรุงตนเองหรือสถานการณ์เหล่านั้นให้ดีขึ้น สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่พึงประสงค์และจะต้องฝึกฝนให้เกิดขึ้น

หลักการที่ 2 O เป็นการมองปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ว่า จะเป็นระดับองค์กรหรือของเพื่อนอย่างจริงจัง ประหนึ่ง เป็นปัญหาของตนเอง แล้วพยายามช่วยกันแก้ไขปัญหานั้นเป็นกลุ่ม โดยไม่โทษผู้อื่น (ownership)

หลักการที่ 3 R หมายความว่า การคิดว่าปัญหานั้นเป็นเรื่องในชีวิต ซึ่งมีทางแก้ไขได้ ไม่คิดว่าเป็นปัญหาใหญ่ หรือเป็นอุปสรรค ซึ่งเป็นจุดจบที่ไม่มีทางออก ไม่รู้สึกหมดกำลังใจ แต่ต้องก้าวข้ามอุปสรรคนั้นไปได้ (reach)

หลักการที่ 4 E คือ ความอดทนต่ออุปสรรค ด้วยการมองโลกในแง่ดี หรือ คิดในแง่บวก แม้จะต้องใช้ระยะเวลายาวนานก็ไม่ย่อท้อ ลักษณะเช่นนี้ทำให้คนมีความหวัง ความตั้งใจที่จะเอาชนะปัญหาต่างๆ ได้ (endurance)

หลักการทั้ง 4 ข้อของเขาวนปัญญาในการพิชิตอุปสรรค คือ CORE นี้ จะมีความเกี่ยวเนื่องกัน และทำงานร่วมกัน คนที่มีเขาวนปัญญาในการพิชิตอุปสรรคสูง จะเป็นคนที่มองเห็นโอกาสในทุกๆ ครั้งที่มีปัญหา

แจ็ก เวลช (Jack Welch) ซึ่งผู้บริหารระดับสูง (CEO) ของบริษัท เยนเนอรัลอิเล็กทริก (General Electric) ได้สัมภาษณ์ในนิตยสารฟอร์จูน ถึงคุณลักษณะของบุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิต และสามารถบริหารองค์กรแทนงานได้ถ้ามีคุณสมบัติดังนี้

1. การมีวิสัยทัศน์ (vision) เป็นความฝัน และลงมือกระทำตามความฝัน คือ dream + action ซึ่งมีการมองการณ์ไกล มองไปข้างหน้า ต้องไปอีก 10 ปี 20 ปี 50 ปี ข้างหน้า และมีมุมมองที่กว้างไม่ใช่มุมมองที่แคบ แค่มุมใดมุมหนึ่ง ต้องใฝ่รู้ ตัวอย่างเช่น

บิลล์ เกทส์ ประธานบริษัทไมโครซอฟต์ ที่ผลิตวินโดวส์ โปรแกรม คอมพิวเตอร์ ซอฟต์แวร์ ที่รู้จักกันทั่วโลก มีทรัพย์สินส่วนตัวมากกว่า 4 หมื่นล้านเหรียญสหรัฐ และภายในระยะเวลาไม่ถึง 20 ปี เขาขยายเครือข่ายไปกว่า 100 บริษัท ซึ่งเมื่อศึกษาจากประวัติพบว่า เขาเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกลตั้งแต่อายุ 13-14 ปี มองพบว่า มนุษย์ต้องใช้คอมพิวเตอร์ จึงประดิษฐ์ซอฟต์แวร์ที่ใช้กับคอมพิวเตอร์ทั่วโลก ความคิดที่กว้างไกล ด้วยความเป็นคนกระตือรือร้น กระฉับกระเฉง มีความคล่องเป็นพลังแรงกล้าที่จะทำงานตามที่คิด เขาจึงกลายเป็นมหาเศรษฐีของโลกได้

2. การมีความเชื่อมั่นในตนเอง (self confidence) บุคคลที่จะบริหารองค์กร ให้ประสบความสำเร็จจะต้องมีคุณสมบัติของความเชื่อมั่นในตนเอง โดยที่ต้อพึ่งความคิดเห็นของผู้อื่นด้วย ต้องมีความเชื่อมั่นในตนเอง และสามารถที่จะดึงคนกล้าคนเก่งกว่ามาทำงานให้ได้

3. การมีพลัง (energetic) คือเป็นคนมีไฟ ความสามารถ ความกระตือรือร้น กระฉับกระเฉง ความคล่อง มีพลังอย่างแรงกล้าในตัวที่จะคิดทำสิ่งต่างๆ ทั้งยังต้องมีพลังที่จะสามารถผลักดัน จูงใจ ปลุกกระดมให้ลูกน้องหรือบุคคลในองค์กร มีพลังขึ้นในตนเอง

4. การมีความมุ่งมั่นมีความตั้งใจจริงแน่วแน่ (determination) เช่น บางคนตั้งใจว่าจะเป็นแพทย์ นักเขียน ฯลฯ ตั้งแต่วัยเด็ก แล้วใช้ความพยายามในการพัฒนาตนไปสู่ความฝันอย่างแน่วแน่ จนในที่สุดก็ประสบความสำเร็จ แม้จะต้องใช้เวลานาน

เขาวนปัญญาในการพิชิตอุปสรรคกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน

เป็นที่น่าสังเกตว่า ความคิดเรื่องของเขาวนปัญญาในการพิชิตอุปสรรค และการพัฒนาเขาวนปัญญาในการพิชิตอุปสรรค นั้นแพร่หลายอย่างกว้างขวางกลุ่มนักธุรกิจ ซึ่งต้องการพัฒนาประสิทธิภาพของบุคคลในองค์กร ให้มีความมานะมุ่งมั่น ทำงานร่วมกัน เพื่อความก้าวหน้าของตนเองและองค์กร จึง

มีสถาบันที่ฝึกอบรมการเพิ่มเชาวน์ปัญญาในการพิชิตอุปสรรค อย่างแพร่หลาย

ส่วนทางด้านการศึกษา มีการเล็งเห็นคุณประโยชน์ของเชาวน์ปัญญา ในการพิชิตอุปสรรค และได้นำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาคุณภาพของนักเรียน นิสิต นักศึกษา เพื่อให้มีความมุ่งมั่นต่อการเอาชนะปัญหา อุปสรรคมากกว่าการยอมจำนน เช่น เมื่อสอบเข้ามหาวิทยาลัยที่พึงประสงค์ไม่ได้ ก็ไม่ควรรู้สึกท้อแท้สิ้นหวัง ประหนึ่งว่าชีวิตล่มสลายหมดสิ้นเด็กที่ได้รับการฝึกพัฒนาปัญญาในการพิชิตอุปสรรคมา จนถึงระดับมีเชาวน์ปัญญาในการพิชิตอุปสรรค ที่เหมาะสมก็จะพบว่าไม่มีปัญหาทางอารมณ์

ทั้งยังมีความสามารถติดตัวไปภายนอก เมื่อก้าวสู่วัยทำงาน และต้องเผชิญกับปัญหาอุปสรรคนานัปการ คนที่มีปัญญา ในการพิชิตอุปสรรคสูง เสมือนมีเกราะป้องกันตน ความพ่ายแพ้ต่อผู้ และมีกำลังใจในการก้าวไปข้างหน้าสู่จุดหมายที่วางไว้อย่างมั่นคง

ในประเทศไทย เรื่องเชาวน์ปัญญาในการพิชิตอุปสรรค อาจยังเป็นเรื่องค่อนข้างใหม่ แต่มีบางโรงเรียนได้นำมาใช้แล้ว เช่น โรงเรียนอนุสรณ์ ซึ่งเป็นโรงเรียนของเด็กที่มีความสามารถพิเศษทางวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ อย่างไรก็ตามก็นำความรู้เรื่องของเชาวน์ปัญญาในการพิชิตอุปสรรค ไปปฏิบัติด้วยความแน่ใจ ยังต้องการงานวิจัยในอีกหลายแง่มุม

ศรียา นิยมธรรม

บรรณานุกรม

คันสนีย์ นัตระคุปต์. (มปป). **เทคนิคสร้าง IQ EQ AQ 3Q เพื่อความสำเร็จ**. กรุงเทพฯ : บริษัททอมรินทร์ บั๊ค เซนเตอร์ จำกัด.

Stoltz, Paul G. (2009). **Adversity Quotient**, www.peaklearning.com

Utiraisa, Suwimon.(2009). Family Relationship and Adversity Quotient, and Prevention of Commit Suicide At-Risk of Public University Students," **Kasetsart Journal : Social Sciences**, Vol.030, Issue 2, May 09 August 09 p. 156-168.